



ניר אוריון

הצילומים מהדרכות ריקודי עם של ירון מישר בבית ספר לאודה-רעות (Laude-Reut) בבוקרשט, רומניה, 2023.

**המפגש המחודש
היה מפתיע ביותר.
ריקודי העם אותם
פגשתי היו שונים
לחלוטין ממה
שהכרתי. פגשתי
מנעד רחב של
מוסיקה ומקצבים.
מהואלס ועד
הסלסה,
מהגבעתרון
ועד דודו אהרון -
מהפכת "הכל רקיד".**



שמיטת שמיטות

מהפכת "הכל רקיד" - ריקודים של העם

הקדמה

הכתבה של ירון מישר "שנת שמיטה" שפורסמה בנרקודה 111 מייצגת רוקדים ותיקים רבים, אשר מביעים חוסר נחת מכמות ואיכות הריקודים הנלמדים בחוגים ומתרפקים על "הימים היפים" ההם של ריקודי העם.

ירון מציע "שנת שמיטה" מלימוד ריקודים חדשים, מאחר לטענתו הריקודים החדשים אותם הוא מכנה "ריקודי פנאי" ו"ריקודים זמניים" פוגעים באיכות ההדרכה, באיכות הביצוע ובהנאה והסיפוק מהריקוד כתנועה ביחד. המאמר מציג חזון אפוקליפטי לתנועת ריקודי העם. הוא מדמה את המצב העכשווי לצפרדע בסיר הנהנית מהמים החמים בשלבי הבישול הראשונים אשר לא צופה את המשך התהליך.

אי אפשר להתווכח עם רגשות ותחושות, יחד עם זאת, חשוב לשקף גם נקודות מבט אחרות וזאת כוונתי בשורות הבאות.

גילוי נאות, את צעדי הבוגרים בריקודי העם התחלתי בעשור החמישי של חיי, לפני כ-17 שנה. כלומר כל הנכתב למטה מתבסס על הניסיון המצומצם שלי ומייצג נקודת מבט מצומצמת מבחינת רוחב ועומק התופעה.

פעם היה כאן שמח לפני שנולדתי

כבן שכונת בורוכוב (גבעתיים) נחשפתי לריקודי העם כבר בבית הספר היסודי ובעיקר בגיל העשרה בתנועת הנוער העובד והלומד. אחותי הגדולה היתה בלהקה של יואב אשריאל וזה היה מקור גאווה משפחתי. בתנועת הנוער הייתה מדריכה לריקודי עם שהגיעה פעם בשבוע. בתחילה עם אקורדיוניסט ובשלב מסוים נזנח האקורדיון לטובת טייפ סלילים בגודל של מקרר.

תהליך הלימוד של ריקוד חדש היה אינסופי. אני זוכר מעט ריקודים מתקופה זו. במעגל זכורים לי קומה אחא, ניצנים נראו בארץ, מזרה ישראל, אל תירא, ואת הלהיט הגדול הרועה הקטנה. בזוגות זוכר את בת יפתח, אך בעיקר את הריקודים המיובאים, כגון מזורקה וקורובשקה.

ייתכן והריקודים שציננתי למעלה הם חלק מקבוצת הריקודים המוגדרת על ידי ירון כריקודי עם "של ממש", אך הוא לא מפרט את הקריטריונים למיון הריקודים.

לתפיסתי, ריקודי עם הם כשמים - ריקודים של העם, ועם הוא מושג דינמי. העם של שנות ה-40-50 של המאה שעברה אינו העם של היום.

יכול להיות, שפעם היה כאן שמח (בתחום ריקודי העם) לפני שנולדתי, אבל כמי ששנות נעורתי כאן חפפו לסוף שנות ה-60 ופאתי שנות ה-70 של המאה הקודמת, אני יכול להעיד שכבר אז, ואפילו בתנועות הנוער, לא הייתה עדנה לריקודי העם. ריקודי ההורה שהיו הטראנס של דור שנות ה-40-50, כבר לא התאימו לדור הצעיר של שנות ה-60-70. ריקודי העם נתפסו עבור בני דורי כארכאיים.

לדברי מישר "הקסם של ריקודי העם, ההנאה והסיפוק, באים מהתנועה ביחד".

אין ספק, שחווית ה"ביחד" הייתה אבן יסוד של תנועת ריקודי העם. דור המייסדים וביחוד התנועה הקיבוצית קידשו את ה"ביחד" ואת האחידות. אולם מה שהתאים להם, לא מתאים בהכרח לאחרים.

לדוגמה, חווית ה"ביחד" שלי מריקודי העם היא טראומטית. אני מתכוון לדרישה האובססיבית של "לתת ידיים". מגע הידיים המיוזעות גרם לי לאי נוחות גופנית רבה. וזו אחת הסיבות, שלא חשתי צער רב, כאשר יום אחד הפסיקה המדריכה להגיע עקב מיעוט המשתתפים.

אינני חוקר ריקודי עם, אך לפחות מההתנסות המצומצמת (כ-15 שנות התנסות, 4-6 ימים בשבוע עם כ-10 מדריכים וחוגים שונים) איני מוצא כל ביסוס לטענה לפיה ההנאה והסיפוק של הריקודים נובעת מהתנועה ביחד. להבחנתי, ההנאה של רוב הרוקדים נובעת מעצם התנועה ולא דווקא מהתנועה האחידה. מהחוויה שלי ההנאה נובעת מהתנועה, והסיפוק נובע בעיקר מהיכולת לבצע את התנועה באופן הנכון.

הריקוד כחלק מקבוצה הוא חשוב מאד, אבל צריך להפריד את ה"ביחד" החברתי מה"ביחד" התנועתי. החברה הקולקטיבית וה"ביחד" של שנות קום המדינה אינה קיימת כאן כבר עשרות בשנים ואפילו לא בקיבוצים.

מהפכת "הכל רקיד" - ריקודים של העם

כשלושים שנה חלפו מאז שנפרדתי מריקודי העם בשנות ה-70, עד שנעתרתי, בתחילת שנות ה-2000, לתחנוניה המתמשכים של אשתי לבוא אתה לריקודי העם. המפגש המחודש היה מפתיע ביותר. ריקודי העם אותם פגשתי היו שונים לחלוטין ממה שהכרתי. פגשתי מנעד רחב של מוסיקה ומקצבים. מהואלס ועד הסלסה, מהגבעתרון ועד **דודו אהרון** - מהפכת "הכל רקיד".

בצד השינוי בסוג המוסיקה בלט מאד גם השינוי הדמוגרפי של הרוקדים. מהפכת "הכל רקיד" שינתה לחלוטין את המאזן הדמוגרפי של ריקודי העם. אינני סוציולוג או אנתרופולוג, אך נראה לי שלא יהיה זה מופרך להניח שמהפכת "הכל רקיד" והשינוי הדמוגרפי של תנועת ריקודי העם היא תולדה של המהפך הפוליטי של סוף שנות ה-70, אשר הוביל למהפכה תרבותית בזמר הישראלי ובריקודי העם.



**משיחות עם
רוקדים ותיקים
עולה שעבור
חלקם היה זה
מפגש טראומטי
למדי וכאב
האובדן והגעגוע
ניכר בהם עד
היום. כאב זה
נושא בתוכו את
הגעגוע לחברה
אחרת, לתרבות
אחרת ואת הגעגוע
לנעורים האבודים.**

לא הייתי שם כאשר תנועת ריקודי העם של פעם פגשה את המוסיקה הישראלית העכשווית על כל גווניה. אבל הדי ההדף של מפגש זה מורגשים עד היום. משיחות עם רוקדים ותיקים עולה שעבור חלקם היה זה מפגש טראומתי למדי וכאב האובדן והגעגוע ניכר בהם עד היום. כאב זה נושא בתוכו את הגעגוע לחברה אחרת, לתרבות אחרת ואת הגעגוע לנעורים האבודים.

אני מבין את הכאב, אך מאחר ולא הייתי חלק מהוויית ריקודי העם של פעם, נקודת המבט שלי שונה. ירון מישר מדמה את מצב ריקודי העם כיום "כצפרדע המתבשלת בסיר". לטעמי, מהפכת "הכל רקיד" החייתה צפרדע בסכנת הכחדה. היא הצילה את תנועת ריקודי העם מלהפוך למאובן חי. ההתאמה של ריקודי העם למוסיקה העכשווית תוך שמירת נכסי צאן ברזל מהעבר אפשרה לריקודי העם להפוך לתופעה על-זמנית.

ההתאמה של ריקודי העם למוסיקה העכשווית תוך שמירת נכסי צאן ברזל מהעבר אפשרה לריקודי העם להפוך לתופעה על-זמנית.



איכות מול כמות - ריקודים ומרקידים

הטענה המרכזית של הכתבה "שנת שמיטה" היא שכמות הריקודים החדשים המציפה את החוגים פוגעת באיכות ובמהות ריקוד העם ותוביל להתרסקות.

איני שותף לטענה זו ואני משוכנע שאיני היחיד. לימוד של ריקוד חדש עבורי הוא אתגר המלווה בהנאה וסיפוק. יחד עם זאת, כאספן ריקודים אני מאד בררן ולא מתפתה לכל ריקוד חדש. ריקוד טוב עבורי חייב לכלול את השילוש הקדוש של לחן, מילים ותנועה. במידה ואחד מהם אינו לטעמי, אני מתכבד ויושב בצד. ולצד, קורה לעיתים שאני יושב מספר ריקודים ברצף.

זה מבאס, אבל זה המחיר של קהילה רבת-תרבותית. לא במקרה הקפדתי לציין "לטעמי". כבר הבנתי מזמן שהטעם שלי אינו חופף טעמים של אחרים ועל כל ריקוד שלא מתאים לי, יש רבים שרוקדים אותו בהנאה. יחד עם זאת, במידה ובהרקדה מסוימת יש הטיה לסגנון מסוים, שאינו תואם לטעם האישי של רוקדים מסוימים, הם מוצאים חוג אחר.

את הטענה שקהילת ריקודי העם נמצאת בנסיגה אני שומע מיום שהתחלתי לרקוד לפני כ-15 שנים. אולם, במציאות, מספר החוגים, לפחות באזור מגורי, נס-ציונה, נמצא כל הזמן במגמת עליה. בכל יום נתון, ניתן למצוא ברדיוס של 15 ק"מ, 3-5 חוגים זמינים. את החוגים השונים ניתן לאפיין מבחינת חתך הגילאים; יחס מעגלים/זוגות; יחס "אמצע הדרך"/מיוחדים; יחס ריקודים שקטים/"תחנה מרכזית"; הפרטואר שיטתי מול פרטואר אקלקטי; כמות הריקודים החדשים הנלמדת; גודל החוג (מאות/עשרת משתתפים); ואיכות ההוראה. ובנוסף יש חוגים למתחילים וחוגים לנשים.



המסר המרכזי של ריקודי העם העכשוויים הוא השונות. תופעת ריקודי העם היא ייחודית מאד על רקע העם המפולג והמקוטב.

לכן, אין כל צורך בשנת שמיטת ריקודים חדשים. מגוון המדריכים ומגוון החוגים יוצרים את האיזון הנדרש בין מגוון ורצון הרוקדים לבין מגוון הריקודים.

טענה נוספת העולה בכתבה היא כלפי איכות ההדרכה ושריבוי הריקודים החדשים משליך על איכות הלימוד ודרך הלימוד שלהם. ושכיום, הדרכות הריקודים אינן יסודיות מספיק.

מההתנסות האישית שלי אני מזהה מתאם מסוג זה. יש מדריכים ותיקים מעולים וכאלו שפחות ויש מדריכים צעירים מעולים וכאלו שפחות.

מעבר לכך, הטיעון שלימוד של ריקודים "ישנים" בלבד ישפיע על איכות הוראת הריקודים היא חסרת תוקף, כי עבור מרבית הרוקדים היום הוא יהיה ריקוד חדש.

לסיכום

תנועת ריקודי העם העכשווית אינה זקוקה לרגולציה והכוונה מלמעלה או מכל צד אחר. המגוון התרבותי הרחב של הרוקדים והחוגים יוצר תהליך של סלקציה טבעית. מה שיקבע את איכות הריקוד הוא יכולתו לצלוח את ממד הזמן.

אם המסר המרכזי של קהילת ריקודי העם ההומוגנית של שנות קום המדינה היה ה"ביחד" והזהות המשותפת, המסר המרכזי של ריקודי העם העכשוויים הוא השונות. תופעת ריקודי העם היא ייחודית מאד על רקע העם המפולג והמקוטב. זה אולי המקום היחיד שבו מתקיימת בישראל אינטראקציה חיובית בין קשת התרבויות, אמונות ודעות המאפיינת את העם - שמאל, ימין, חילוניים, דתיים, אתאיסטים, חרדים, מזרחיים ואשכנזים נמצאים בכפיפה אחת.

אם "לתת ידיים" היה ערך מקודש של ריקודי העם של שנות קום המדינה, הערך שצריך לקדשו בימינו הוא כבוד לשונות, הכלה ודחיית סיפוקים.



זה אולי המקום היחיד שבו מתקיימת בישראל אינטראקציה חיובית בין קשת התרבויות, אמונות ודעות המאפיינת את העם - שמאל, ימין, חילוניים, דתיים, אתאיסטים, חרדים, מזרחיים ואשכנזים נמצאים בכפיפה אחת.